

קובץ

הערות וביאורים

בנגלה, חסידות, ובלקו"ש

תולדות-י' כסלו
גליון ו' (כו)

יוצא לאור ע"י

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראי צוועניו • בדוקלק, ניו יארק

שנת המאה להולדת כ"ק אדמו"ר (מוהרי"צ) נ"ע
שנת חמשת אלפים שבע מאות וארבעים לבריאה

ת ו כ ן ה ע נ י נ י ם

נ ג ל ה:

איסור עבודה באילנות בשביעית
בענין גז"ש דקיחה קיחה (קידושין ד, ב)
הערה ברשב"א קידושין ה, ב
הערה במהרש"א קידושין ד, ב
הערה במהרש"א קידושין ה, ב

ח ס י ד ו ת:

בענין קל שבקלים שמוסר נפשו על קדה"ש

ל ק ו ס י ש י ח ו ת:

למה אין שייך הענין דנדשן השמן כו' בהגנס דחנוכה
בגדר תן לה מדחה
הערה בלקו"ש חיי שרה - שק"מ כסלו, ש.ז.
בענין חידוש נס נרות חנוכה על הנס דנרות שרה ורבקה . יב
בענין הכריחת בריית שהי' עם נח יב

ג ל י ו נ ו ת:

בענין יובל, אם קנין עבד הוא קנין שנים או קנין
עולם . יג
בענין כריחת יניקת החיצונים יד

נ ג ל ה

א. עיין ברמב"ם פ"א מה' שמיטה ויובל ה"א "וכל העושה מלאכה מעבודת הארץ או האילנות בשנה זו ביטל מ"ע ועבר על לא תעשה שנאמר שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור" ומפרש ברדב"ז שם "שעבודת כל האילנות בכלל ושבתה הארץ וגו'" שלפי"ז מובן דהא דפרט הרמב"ם עבודת הארץ ועבודת האילן אי"ז שהם שני סוגי איסור, אלא פרטים בכללות האיסור דעבודת הארץ, ולכן עובר במ"ע דושבתה וגו' גם בעבודת האילן, אבל לפני"ז (בהכותרת) כשמונה מנין המצוות ב) שלא יעבוד עבודת הארץ בשנה זו, ג) שלא יעבוד עבודת האילן בשנה זו. ולפי הנ"ל הו"ל למנות בזה"ל "שלא לזרוע" "ושלא לזמור" ולמה חילקן בשמות הנ"ל. שמוה מובן שיש שני סוגי איסורים: עבודת קרקע ועבודת האילן, (ובפיה"מ ג"כ כנ"ל) (ועיין בסמ"ג דכולל הכל בשם "עבודת קרקע", ואינו מחלק, כנ"ל). ובהשקפה ראשונה נראה לומר דשני הגדרים ישנם באילן, א) שהוא פרט וחלק מעבודת הארץ, ב) גדר וסוג איסור בפ"ע עבודת אילן, ואילו יצוייר שיהי' עבודת האילן שלא יגע בשביחת הארץ, הנה הגם שלא יבטל בזה המ"ע דשביחת הארץ, ומ"מ יעבוד בהלאו דעבודת האילן. דהנה הדין פשוט דקונה שני אילנות, לא קנה קרקע, וא"כ אם בעל האילנות יעבוד באילנו אפ"ל שלא יעבור על שביחת קרקע וכפי שביארנו (בגליון הקודם) שדין שביחת קרקע הוא מצד האדם, שקרקע שלו חשבוה, וכאילו הוא שובת (עיי"ש באורך) וא"כ הכא דהקרקע אינו שלו לא חל עליו דין שביחת קרקע אבל בהלאו דעבודת האילן מצ"ע חל עליו (וכמו בהלאו דלא תזמור שנקרא עבודת קרקע משום דעביד לצמוחי פירא וכמו שנוטע בארץ הנה מצד זה אינו עובר על המ"ע כיון דהקרקע אינה שלו, אבל מצד הלאו דעבודת האילן ישנו) (והגם דמחובר לקרקע ה"ה כקרקע) (ונאמר שגם כאן שייך דין זה) וא"כ לכאורה שייך לומר המ"ע על האילן מצ"ע, אבל פשוט שא"א להיות הספל חמור מן העיקר והיינו דבאופן כזה שעל גוף הקרקע אין עליו דין שביחה (כנ"ל) הרי א"א לומר שמצד דין מחובר לקרקע יחול עליו דין שביחה ואכמ"ל) ועצ"ע.

א' מאנ"ש

ב. בקידושיין ד, ב. בתוד"ה כתב רחמנא תירצו בתוס' דלכן צריכים לגז"ש קיחה קיחה ולא מספיק הפסוק

דו יצאה חנם, דבלי הגז"ש הי' אפ"ל דהדין דבעינן
אמר הוא דוקא, הוא בביאה, אבל בכסף אפי' אם נתן הוא
ואמרה היא כשר, קמ"ל הגז"ש דקיחה קיחה, דאפי' בכסף
בעינן שיאמר הוא דוקא עיי"ש, והקשו המפרשים הרי
איתקשו הוויות להדדי, ואיך נחלק ביניהם? (ועי'
עצמ"י ובקו"ש ועוד) ואפשר לבאר דלולי הגז"ש היינו
אומרים דכי יקח ולא כי תקח היינו שהבעל צריך לעשות
העיקר בקידושין ולא האשה, ולכך בביאה דמצד עצם
פעולת הקנין שניהם שווים, כאן הקפידה התורה שדוקא
הוא יאמר, דאז הוא פועל חלק עקרי בהקידושין, אבל
בכסף, דאפי' אם אמרה היא, מ"מ הוא פועל חלק העקרי
מצד נתינת הכסף, הנה גם זה נכלל בכי יקח, כיון
דסוכ"ס הוא פועל חלק העקרי, ובאמת איתקשו הוויות
להדדי, קמ"ל דבכסף בעינן ג"כ שיאמר הוא דוקא,
דהפסוק מגלה לן שהיא לא תפעול כלום בקנין הקידושין,
והבעל יעשה הכל, וע"ד המבואר בנדריים ל, א, בר"ן
שהאשה מפקירה א"ע והוא קונה אותה עיי"ש, ובזה מתורץ
ג"כ קושיא הב' בקו"ש הנ"ל דבשטר מנלך דבעינן שיאמר
הוא דוקא עיי"ש, אבל להנ"ל ניחא דאחר דידעינן דאפי'
כשהבעל נותן הכסף, בעינן שיאמר הוא דוקא, א"כ ה"ה
בשטר אמרינן כן דאיתקשו הוויות להדדי.

אלא דבעיקר צ"ע לשיטת רש"י דמה יענה לקושית
התוס' דלמה בעינן הגז"ש דקיחה קיחה, דהנה רש"י חולק
על התוס' וסב"ל דמצד ויצאה חנם גופא היינו אומרים
דגם היא תוכל ליתן כסף להבעל לקנות עיי"ש ברש"י ד"ה
היכא, ולכאורה אינו מובן היכן מצינו בקניני כסף
שהמוכר יתן כסף? וביארו המפרשים (עי' המקנה) דלולי
הפסוק דכי יקח הו"א דגדר הקידושין אינו שהבעל הוא
הקונה והאשה המקנה, אלא דשניהם שווים, היינו דהבעל
קונה האישות שלה, ומקנה לה שאר כסות ועונה, והאשה
קונה שאר כסות ועונה, ומקנית האישות שלה, והא דדוקא
היא אסורה באיסור אשת איש ולא הוא, היינו דזהו
מתנאי הקידושין, כשם שדוקא הוא מתחייב בשאר כסות
ועונה ולא היא, ולכך הי' אפשר לומר דכיון דשניהם
קונים ומקנים אין נפק"מ מי נותן הכסף, וכלשון רש"י
"דכיון דכסף עביד אישות מה לי כסף דידה ומה לי כסף
דידי", קמ"ל כי יקח שהבעל הוא הוא הקונה, והיא
המקנה, ולכך בעינן שדוקא הוא יתן הכסף וכו' דלפי
הסבר זה אינו מובן למה צריכים להגז"ש, דקיחה קיחה,
דאפי' אם תמצי לומר דכי יקח היינו ביאה, מ"מ כיון
דגילתה התורה שהבעל הוא הוא הקונה, א"כ פשוט הוא
דכן הוא גדר הקידושין בשאר האופנים, ולא שייך הסבר
הנ"ל שבתוס', וצ"ע.

א' מהתמימים

ג. עיין ברשב"א קידושין ד' ה' ע"ב, ד"ה ותו וכו' "מנ"ל, כלומר בנערה, אבל בקטנה פשיטא דהשתא זבוני מזבנינן לה קדושי מיבעיא". ולכאו' קשה מאד להולמו דהרי בהשקו"ט בגמרא מקשה ואימא ה"מ קטנה והק' בתוס' דל"ל קרא לקטנה דהרי אפשר ללמוד מסברא דהשתא זבוני כו' ותירצו דקידושין לא שייכא במכר וכו' וא"כ הרי עכ"פ מוכרח מהסוגיא (לכאו') דלא תפסי הסברא לגבי קידושין. (ודוחק לומר דהרשב"א סובר כסברת התוס' בכחובות (בתי' הגמ' עיי"ש בד"ה ואימא ה"מ קטנה מ"ו ע"ב) דבאמת הסברא דהשתא זבוני כו' חל ג"כ לגבי קידושין אלא דקרא דאת בתי נחתי וגו' אצטריך לאשמעינן דאב נאמן לאסור את בתו וכו' עיי"ש דעכ"פ הרי הי' צריך להשב"א לבאר ולתרץ כאן בסוגיא או בכחובות שם), ואולי מכאן יהי' סייעחא לדברי הישועות יעקב (אהע"ז סי' ל"ז סעי' א') שמישב דברי הרמב"ם שלומד דהא דאב זכאי בבתו נערה בקידושי', מהכחוב דאת בתי נחתי וגו' והק' המפרשים דהרי מהסוגיא משמע דהלימוד הוא מויצאה חנם וגו' ומיישב הישוע"י עפ"י דברי התוס' דבאמת הרי לקטנה לא אצטריך קרא דהשתא זבוני מזבני' וכו' רק דמה ענין קידושין לזבינא, דזה רק למ"ד (ר"י וברי') דמעוה הראשונים לאו לקידושין ניתנו (והא דהאדון יכול ליעדה הוא מגזירת הכתוב עי' תוס' כחובות הנ"ל) אבל לפי דקיי"ל כחכמים דמעוה הראשונים לקידושין ניתנו, הרי שייכא קידושין במכר ולא אצטריך קרא לקטנה, ואת בתי נחתי אצטריך רק לנערה. ועפ"ז הי' אפשר לבאר ג"כ דברי הרשב"א שמפרש דברי המקשן מנא לן, לפי האמת דקיי"ל מעוה הראשונים לקידושין נתנו ולכן השאלה היא רק לגבי נערה. והשקו"ט בהסוגיא היא רק אליבא דמ"ד דמעוה הראשונים לאו לקידושין נתנו. (ועיי"ש עוד בפנים אחרים, וכן בטעם המלך על שער המלך פ"ג מה' אישות הי"א עי"ש. ועי' בפנ"י בתוס' ד"ה ואימא.) (ואי"ז תימא לומר שהשקו"ט בסוגיא היא שלא אליבא דהילכתא דהרי גם התוס' בד"ה וכי תימא מפרשים הסוגיא אליבא דר"ל שסובר שנערה היא ואבי' מקבלין קידושי' שלא אליבא דהילכתא, עי' בתוס' הרא"ש).

(ויש להעיר מדברי הרשב"א (ד' ע"ב מה לאמה העברי' שאין קניינה לשום אישות דלכאו' משמע מדבריו דאפי' למ"ד דמעוה הראשונות לקידושין נתנו, אי"ז קנין דאישות, ואכ"מ להאריך.)

א' מהת'

דוֹיִצָּאָה חֲנָם, דְּבִלֵי הַגִּזְ"שׁ הֵי' אַפ"ל דִּהְדִּין דְּבַעִינָן
אִמֵר הוּא דוֹקָא, הוּא בְּבִיָּאָה, אַבְל בְּכֶסֶף אַפִּי' אִם נַחֵן הוּא
וְאִמְרָה הִיא כֶּשֶׁר, קַמ"ל הַגִּזְ"שׁ דְּקִיחָה קִיחָה, דַּאֲפִי' בְּכֶסֶף
בַּעִינָן שִׂיאֵמֵר הוּא דוֹקָא עֵי"ש, וְהַקְשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים הֲרִי
אִיחְקִשׁוּ הוּוִיּוֹת לַהֲדָדִי, וְאִיךְ נַחֲלַק בִּינֵיהֶם? (וְעֵי'
עֲצֵמ"י וּבְקו"ש וְעוֹד) וְאִפְשָׁר לְבֹאֵר דְּלוּלֵי הַגִּזְ"שׁ הֵיִינוּ
אוֹמְרִים דְּכִי יִקַּח וְלֹא כִי חִקַּח הֵיִינוּ שֶׁהִבְעֵל צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת
הַעֵיִקֵר בְּקִידוּשֵׁינָן וְלֹא הָאִשָּׁה, וְלִכְּן בְּבִיָּאָה דְּמַצֵּד עֲצֵם
פְּעוּלַת הַקְּנִיָּן שְׁנֵיהֶם שׁוּוִים, כַּאֲן הַקְּפִידָה הַתּוֹרָה שְׁדוּקָא
הוּא יֵאמֵר, דְּאִזּוּ הוּא פּוֹעֵל חֵלֶק עֵקְרֵי בְּהַקִּידוּשֵׁינָן, אַבְל
בְּכֶסֶף, דַּאֲפִי' אִם אִמְרָה הִיא, מ"מ הוּא פּוֹעֵל חֵלֶק הָעֵקְרֵי
מַצֵּד נְתִינַת הַכֶּסֶף, הֵנָּה גַם זֶה נִכְלָל בְּכִי יִקַּח, כִּיּוֹן
דְּסוּכ"ס הוּא פּוֹעֵל חֵלֶק הָעֵקְרֵי, וּבִאֲמַת אִיחְקִשׁוּ הוּוִיּוֹת
לַהֲדָדִי, קַמ"ל דְּבְכֶסֶף בַּעִינָן ג"כ שִׂיאֵמֵר הוּא דוֹקָא,
דִּהְפָּסוּק מְגַלֵּה לָן שֶׁהִיא לֹא תַפְעוּל כְּלוּם בְּקִנְיָן הַקִּידוּשֵׁינָן,
וְהִבְעֵל יַעֲשֶׂה הַכֹּל, וְע"ד הַמְּבֹאֵר בְּנִדְרִים ל, א, בַּר"ן
שֶׁהָאִשָּׁה מְפַקֵּרָה א"ע וְהוּא קוֹנֵה אוֹתָה עֵי"ש, וּבְזֶה מְתוֹרֵץ
ג"כ קוֹשִׂיא הַב' בְּקו"ש הַנ"ל דְּבִשְׁטֵר מְנַלֵּן דְּבַעִינָן שִׂיאֵמֵר
הוּא דוֹקָא עֵי"ש, אַבְל לַהֲנ"ל נִיחָא דְּאַחַר דִּידְעִינָן דַּאֲפִי'
כִּשְׁהִבְעֵל נוֹתֵן הַכֶּסֶף, בַּעִינָן שִׂיאֵמֵר הוּא דוֹקָא, א"כ ה"ה
בְּשֵׁטֵר אִמְרִינָן כֵּן דַּאִיחְקִשׁוּ הוּוִיּוֹת לַהֲדָדִי.

אַלֵּא דְּבַעִיִקֵר צ"ע לְשִׁיטַת רַש"י דְּמָה יַעֲנֵה לְקוֹשִׁיַת
הַתּוֹס' דְּלָמָּה בַּעִינָן הַגִּזְ"שׁ דְּקִיחָה קִיחָה, דִּהֵנָּה רַש"י חוֹלֵק
עַל הַתּוֹס' וְסַב"ל דְּמַצֵּד וִיִצָּאָה חֲנָם גּוֹפֵא הֵיִינוּ אוֹמְרִים
דְּגַם הִיא תּוֹכֵל לִיחֵן כֶּסֶף לַהֲבַעֵל לְקִנּוֹת עֵי"ש בְּרַש"י ד"ה
הִיכָא, וְלִכְאוּרָה אֵינּוּ מוּבָן הֵיכָן מְצִינּוּ בְּקִנְיָנֵי כֶּסֶף
שֶׁהִמוּכָר יִתֵּן כֶּסֶף? וּבִיאָרוּ הַמְּפָרְשִׁים (עֵי' הַמְּקַנָּה) דְּלוּלֵי
הַפָּסוּק דְּכִי יִקַּח הוּ"א דְּגִדְרַת הַקִּידוּשֵׁינָן אֵינּוּ שֶׁהִבְעֵל הוּא
הַקּוֹנֵה וְהָאִשָּׁה הַמְּקַנָּה, אִלֵּא דְּשְׁנֵיהֶם שׁוּוִים, הֵיִינוּ דִּהְבַּעֵל
קוֹנֵה הָאִישׁוֹת שְׁלֵה, וּמְקַנָּה לֵה שְׂאֵר כֶּסוֹת וְעוֹנָה, וְהָאִשָּׁה
קוֹנֵה שְׂאֵר כֶּסוֹת וְעוֹנָה, וּמְקַנֵּית הָאִישׁוֹת שְׁלֵה, וְהֵא דְּדוּקָא
הִיא אִסוּרָה בְּאִיסוּר אִשְׁתּוּ אִישׁ וְלֹא הוּא, הֵיִינוּ דְּזֵהוּ
מְתַנְּאֵי הַקִּידוּשֵׁינָן, כֶּשֶׁם שְׁדוּקָא הוּא מְתַחִיב בְּשְׂאֵר כֶּסוֹת
וְעוֹנָה וְלֹא הִיא, וְלִכְּן הֵי' אִפְשָׁר לֹמַר דְּכִיּוֹן דְּשְׁנֵיהֶם
קוֹנִים וּמְקַנִּים אֵיךְ נִפְקָ"מ מִי נוֹתֵן הַכֶּסֶף, וְכִלְשׁוֹן רַש"י
"דְּכִיּוֹן דְּכֶסֶף עֵבִיד אִישׁוֹת מֵה לִי כֶּסֶף דִּידָה זִמָּה לִי כֶּסֶף
דִּידִי", קַמ"ל כִּי יִקַּח שֶׁהִבְעֵל הוּא הוּא הַקּוֹנֵה, וְהִיא
הַמְּקַנָּה, וְלִכְּן בַּעִינָן שְׁדוּקָא הוּא יִתֵּן הַכֶּסֶף וְכו' דְּלִפִּי
הַסֵּבֵר זֶה אֵינּוּ מוּבָן לָמָּה צָרִיכִים לַהֲגִזְ"שׁ, דְּקִיחָה קִיחָה,
דַּאֲפִי' אִם תְּמַצִּי לֹמַר דְּכִי יִקַּח הֵיִינוּ בִּיאָה, מ"מ כִּיּוֹן
דְּגִילְתָּה הַתּוֹרָה שֶׁהִבְעֵל הוּא הוּא הַקּוֹנֵה, א"כ פְּשׁוּט הוּא
דְּכֵן הוּא גִּדְרַת הַקִּידוּשֵׁינָן בְּשְׂאֵר הָאוֹפְנִים, וְלֹא שִׁיךְ הַסֵּבֵר
הַנ"ל שְׁבַחֲוִס', וְצ"ע.

א' מֵהַתְּמִימִים

ד. קידושין ד, ב בתוד"ה מה לאמה עי' מהרש"א
שפי' תירוץ התוס' " כ"ש דאיכא למיפרך יבמה תוכיח "
דאפ"ל מה לביאה שקונה ביבמה, ומקשה ע"ז שטר יוכיח
וכו' עיי"ש.

ובעניי לא זכיתי להבין, דלמה אי אפשר
לפרש דברי התוס' כפשוטם דיבמה תוכיח דנקנית
בביאה ואינה נקנית בכסף דמזה רואים דקנין כסף
אינו חזק יותר מקנין ביאה (ובטל כל הק"ו מעיקרא)
כיון דיבמה נקנית בביאה ואינה נקנית בכסף,
ובזה ליכא למימר שטר יוכיח, כיון דבטל כל מציאות
הק"ו.

ומה שהביא המהרש"א ראי' מלקמן ה, ב גבי
חופה דאמרינן מה לביאה שקונה ביבמה, הנה לכאו'
שם אי אפשר להקשות הקושיא באופן הנ"ל. וצ"ע.

* * *

ה. בדף ה, ב בתוד"ה חופה, הביא המהרש"א קושיית
מהר"י אבן לב דלמאי דלא אסיק אדעתיה דמאי אולמי'
האי כסף מהאי כסף, אפשר להקשות לרב הונא דאפ"ל
ק"ו להיפוך, שכסף יגמור, וכיון דאיכא למימר בב'
אופנים ל"א ק"ו כלל עיי"ש.

וגם הכא לא זכיתי להבין דלכאו' קושיא זו
אפ"ל גם לפי המסקנא דידעינן הסברא דמאי אולמי' האי
כסף וכו', דמ"מ אמרינן דלר"ה חופה גומרת אף בתחילה
כמ"ש המהרש"א לקמן, א"כ ה"ה אפ"ל להיפוך גבי כסף
שיקנה ויגמור בבת אחת מק"ו, ולמה הוה הקושיא
דוקא לפי ההו"א של התוס'?

ואבקש מהחלמידים שי' לעיין בכהנ"ל.

א' מהת'
תות"ל 770

ח ס י ד ו ת

י. בגליון ג (כג) ביארתי בנוגע לעצם הנשמה
דכשהוא מתגלה הנה המשכתו ופעולתו הוא בדרך ממילא ולכן
שייך שיהי' דברים המסתירים ע"ד עננים המסתירים על

אור וזיו השמש שהוא ג"כ אור שהוא בדרך ממילא. והעיר
לי א' הת' בזה דקשה לומר כן דהרי לפי המבואר בלקו"ש
פ' תשא תשל"ט דהעצם הוא העצם של כל הכחות גם דעשי'
חיצונית והיינו שהעצם נמצא בכל כח ונקודה וא"כ אא"פ
לומר שהעצם פעולתו הוא בדרך ממילא דכל הענין דבדרך
ממילא שייך לומר על הארה ע"ד אור וזיו השמש שהוא
הארה וזיו מאור השמש שכל ענינו הוא מוכרח מהעצם
דכיון דהעצם בגילוי לכך ישנו הכרח גם בהתפשטות במאור
ולכך כל ענינו של האור הוא בהכרח בדרך ממילא, משא"כ
העצם גופא הרי הוא בלתי מתגלה וכשהוא מתגלה הרי הוא
מתגלה בכל עצמותו כמו שהוא כי עצם בלתי מתחלק ולפי"ז
איך יתכן לומר שישנו דבר המסתיר על העצם הרי העצם
של כל כח מתגלה בכל תקפו ואי"ז שהעצם אינו שמה וצריך
להגיע שמה כשהוא מתגלה שאז הי' שייך לומר הביאור
שזהו בדרך ממילא, ולכאורה הוא צודק, וצ"ע ובירור
בכ"ז.

ולהעיר מלקו"ש ח"ג וז"ל: אפילו אויב די
מסינ"פ בגילוי ווירקס ניט ח"ו בפועל אויף צו
מקיים זיין תומ"צ... איז עס ניט קיין חסרוך אין
דער מסינ"פ, נאר ס'איז א חסרוך אין די כחות
הגלויים וואס זיי זיינען ניט כלים צו באווירקט
ווערן פון דער מסירת נפש. אבער די מסירת נפש
האט ער אנגעצונדען ניט נאר וואס עס איז בא עם
אלעמאל גאנץ בכח, כמאמר רז"ל: "ישראל אע"פ שחטא
ישראל הוא". וראה שם בהערה 40 דמש"כ בפנים השיחה
הוא הסבר ע"ז שבשעת מסירת נפשו בפועל על קדה"ש,
לא יזהר באיזו מצוה (ועדיין קל שבקלים הוא)
דהיינו מצד כחותיו הגלויים. ע"כ. ואכמ"ל בזה.

מנחם מענדל רסקין

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

ז. בלקו"ש פ' חיי שרה ש.ז. כתב דנס חנוכה
מבארים בכללות בב' אופנים: א) שניתוסף בכמות השמן,
או שלאחר שנחנו השמן בנרות שבמנורה כשיעור, נשאר
הפך מלא, או שבליל ראשון נחנו כל השמן בנרות
ודלקו כל הלילה, ובבוקר מצאו הנרות מלאים שמן.
ב) שהנס הי' באיכות השמן, היינו שנתעצם כח השמן
ודלק שמונה ימים, או שחלקו לכתחילה את השמן שבפך

לשמונה חלקים ובכל לילה היו נוחנים במנורה חלק
א' והי' דולק עד הבקר, או שעירו את כל השמן
שבפך למנורה, אלא שבכל לילה וליילה כלה החלק
השמיני ממנה, וממשיך שם שכל אחד כב' אופנים הנ"ל
אינו מרווח כ"כ, עיי"ש בזה.

ואח"כ מבאר אופן ג' בנס חנוכה, דלאופן זה
איך להקשות הקושיות שבב' אופנים הנ"ל, וז"ל:
אז דער שמן האט געברענט און צוזאמען דערמיט איז
פון איהם גארניט נחסר געווארען, ווי חז"ל זאגען
(בכלל) בא "אש של מעלה" אז "שורפת ואינה אוכלת"
עכ"ל, עיי"ש בארוכה.

ויש להעיר דעי' בשפת אמת מנחות פח, ב (על
הגמ' דאמר ר' יוחנן דנר שכבתה נדשן השמן נדשנה
הפתילה) שכתב וז"ל: מכאן קשיא על מ"ש הב"י בריש
הל' חנוכה דבכל יום נשאר השמן שבנרות מלאין, דהא
הכא מוכח דבכה"ג צריכים להסיר השמן וליתן שמן
אחר, וע"כ דבהפך הי' הנס ולא בהנרות. עכ"ל.
ועי' ג"כ פנ"י שבת כא, ב בד"ה פליגי בה וז"ל:
דוודאי אם הי' הנס ניכר בנרות המנורה הי' ראוי
להיות מוסיף והולך אלא דלפי האמת לא כך הי'
שהרי הי' צריך להטיב הנרות בכל יום ולהסיר השמן
והפתילה ישנה וליתן שמן ופתילה חדשה לצורך מחר
כדאייתא במנחות דאפי' בנר שכבה קי"ל נדשן השמן
נדשן הפתילה, נמצא דלפי"ז שעיקר הנס לא הי' אלא
בפך וכו' עכ"ל.

והנה לכאו' אפשר לתרץ עפ"י מ"ש בספר מקדש
דוד (קדשים) סי' כ"א בד"ה ובדישון, לפי מ"ש
הרמב"ם בפיהמ"ש תמיד פ"ו דנר שלא כבה מתקנו
שמוציא הפתילה ומוסיף שמן וכו', דממה שכתב וכוסיף
שמן משמע שמוסיף על מה שהי' קודם, ומשמע מזה דלא
אמרו נר שכבה נידשן השמן אלא דוקא אם "כבה",
דה"כ כיו"ד גורם שמה שנשאר יהי' דשן, אבל אם הוציא
הפתילה לא נדשן השמן והוא כשר, עיי"ש וא"כ ה"ה
הכא אפ"ל דלא כבה אלא שהוציאו הפתילה, ובכה"ג אינו
נפסל.

אלא דלכאו' לפי ביאור הנ"ל בהשיחה אפ"ל
דקושיא זו מעיקרא ליתא, דמתי אמרינן נדשן השמן
נדשן הפתילה דוקא אם השמן התחיל להיות נכלה, הנה
עי"ז נעשה דשן ופסול, אבל לפי הנ"ל דלא הי' כלה
כלל וכלל, והי' כל חזמן ממש כבתהילה, לא שייך
לפסלו משום נדשן השמן נדשן הפתילה.

אלא דבכלל צ"ע על קושיית השפח אמת על הב"י
הנ"ל, דהנה עי' רש"י שם שפי' וז"ל: האי נדשן
השמן לאו דוקא אלא הכי קאמר כשם שהפתילה שכבתה
איך לה תקנה שהרי היא נדשנה כך השמן "שנשאר" בנר
הרי הוא כדשן ואיך לו תקנה. עכ"ל, ולפי מה שפי'
בהשיחה פשטות כוונת הב"י, וז"ל: אז דער שמן האט
אויסגעברענט און דערנאך האבען זיך די נרות ווידער
אנגעפילט מיט שמן בדרך נס, עכ"ל, הנה בכלל לא שייך
לומר כאן הדין דנדשן השמן, כיון דאיך כאן שמן
הנשאר, אלא דאחר שנגמרה שמן הקדום, נחמלאו הנרות
עם שמן חדש, ואיך זה כלל שמן הנשאר.

אולם דלפי הביאור שהביא מהפר"ח הנ"ל, שעירו
את כל השמן שבפך למנורה, ובכל לילה כלה חלק השמיני
ממנה, הנה כאן הוה זה לכאוף שמן הנשאר, ושייך
הדין דנדשן השמן וכו', אלא דלפי"ז אולי אפשר לתרץ
עפ"י מ"ש המקדש מלך הנ"ל.

דרך אגב, שמעתי מקשים דלפי ביאור הנ"ל, הנה
ביום ח' לכאוף שוב הי' השמן שורף ונכלה בדרך
הטבע, וא"כ למה עושים חנוכה ביום השמיני, אלא
דבאמת איך זה קושיא על השיחה, אלא על הב"י,
וכפי שכבר הקשה עליו הפרי חדש שם.

ולכאוף אפשר לתרץ דזה גופא שהי' להם שמן
ליום השמיני, הי' זה מחמת הנס שלא נכלה מקודם,
ולכן גם יום השמיני קבעו ליום הלל והודאה. ועי'
בספר נר למאה (על עניני חנוכה).

הרב אברהם יצחק ברוך
גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

ח. בלקו"ש שם סוף סעיף ג' מבאר (מקשה) שמכיון
שחלק שמינית מהשמן דלק לכל הלילה נמצא שרק ביום
שמיני הי' מדתה שחהא דולקת מערב עד בקר. ובהערה
27 "אבל ראה פרש"י, דמדה זו הוקבעה להם", היינו
שלעולם צריך ליתן חצי לוג ואיך מביטים אם שיעור זה
דולק לפועל מערב עד בקר, שהרי חצי לוג הוא שיעור
דלילי הארוכות, ונותנים חצי לוג גם בלילי קיץ
הקצרות.

ויש להעיר דהקושיא שבפנים השיחה היא רק
לסברת הפר"ח שנתנו כל השמן בלילה הא' ובכל לילה
דלק חלק שמינית. אבל להב"י שחלקו השמן לח' חלקים

ובכל לילה נחנו חלק א', הרי נמצא שבכל לילה הי' מדתה שחא דולקת מערב עד בוקר. ועפ"ז נמצא שדוקא לשיטת הב"י מחורצת הקושיא מתן לה מדתה (אם שעדיין קשה איך סמכו על הנס לכתחילה), משא"כ להפר"ח ותוס' רא"ש (ראה בהשיחה, הערה 25).

ויש לתרץ לסברא זו מה שגם בלילי קיץ נחנו חצי לוג עפמ"ש בירושלמי יומא פ"ב ה"ב (וראה בכ"ז אנציקלופדי' תלמודית ע' הדה"נ ע' שיז, וש"נ) דבלילי קיץ עשו פתילות ארוכות כדי שיכלה השמן בבקר - די"ל שלסברא הנ"ל הוא חיוב, כדי שיהי' מדתה שחא דולקת מערב (רק) עד בוקר.

אלא שמירושלמי זה גופא יש ראי' לכאן להסברא שבהערה (27) שמדה זו הוקבעה להם - דאל"כ, למה עשו פתילות ארוכות ולא נחנו פחות מחצי לוג שמן.

ויש להסביר ב' הסברות שבהשיחה - אי אמרינן שצ"ל מדה שדולק מערב עד בוקר או שלעולם נותנים חצי לוג - שיש ב' אופנים בדין תן לה מדתה: א) שהוא דין ושיעור בהדלקת השמן, ב) דין ושיעור בנרות, היינו באיזה שיעור נק' הנרות מלאין עם שיעור הצריף כו'. דלהסברא שלעולם נותנין הדילוק כו' היינו משום נותן לה מדתה הוא שיעור בנרות (ואין נוגע כמה זה מדליק), ולהסברא שבפנים השיחה הוא מפני שתן לה מדתה הוא דין בהדלקה שצ"ל שמן שיהי' דולק מערב ועד בוקר לפועל.

הרב יעקב י. ליב אלטיין

ברוקלין נ.י.

ט. בלקו"ש הנ"ל אות ד', מבאר אופן ג' בהנס דחנוכה. ד"נחנו כל השמן בנירות .. ובבקר מצאו הנירות מלאים שמן" (כאחד הסברות בב"י), והפי' בזה שהנר דלק ועם זה לא נחסר כלום מהשמן, דהיינו כליון און ניט כליון בבה אחת, ענין "נמנע הנמנעות".

ויש להעיר מספר בן פורת (לר' יוסף ענגל) ח"א סי' ב לגבי נס חנוכה, וז"ל: "ואולם בגוף הנס הנ"ל דהי' בשמן יש לספק אם הי' ענין הנס שנתחדש השמן אחרי שניטל ממנו או שהי' ענין הנס שלא הותחל להיות נחסר כלל ואף שאין זה מובן מ"מ אחרי היות הדבר ענין נסי יוכל להיות שפיר דהי' גם כן". עכ"ל.

משה מנחם מענדל
איידעלמאן

י. בלקו"ש חיי שרה שק"מ כסלו ש.ז. מסביר החילוק בין הגם שהי' אצל שרה ורבקה (שנר שבת הי' דלוק מערב שבת לערב שבת) להגם דפך השמן דחנוכה, וז"ל: אעפ"כ (ובפרט אז דער גס חנוכה האט אויפגעטאן אז צוליב דעם גס איז נקבע געווארן א יום טוב מיוחד) איז מובן אז אין גס פון חנוכה איז דא א חידוש לגבי דעם גס פון שרה און רבקה. עכ"ל.

ולכאורה אינו מובן אם דואים שיש חדוש בהגם דחנוכה בזה שקבעו ימים אלו ליו"ט, (ולא קבעו יו"ט בקשר להגם שהי' אצל שרה ורבקה), הא אף אם לא הי' חדוש בהגם, היו עושים יו"ט בקשר לחנוכה דוקא מכיון שגם זה הי' נוגע לכלל ישראל. משא"כ בהגם דשרה ורבקה, שלא הי' נוגע לכלל ישראל.

ואין לומר שכיון שמעשה אבות סימן לבנים, א"כ הי' צריכים לקבוע יו"ט גם בקשר עם הגם דשרה ורבקה, אלא שקבעו יו"ט דוקא בקשר עם חנוכה משום החידוש שבזה, דהא כו"כ נסים אירעו להאבות, ואין קובעין יו"ט עליהם.

גדלי' שם - טוב

יא. בקונטרס ויעקב הלך לדרכו (שיחת ב' חשוון), מבאר ענין הכר"ב דנח. ושאל כ"ק אדמו"ר שליט"א, דלכאו' אינו מובן איך הי' יכול להיות הכר"ב אז, הלא עדיין לא הי' ענין דעליונים ירדו לתחתונים (ואפי' מצות מילה דאברהם לא הי'). ויחירה מזו, הפסוק דויזכר אלקים את נח אומרים אנו בר"ה, ובזה תלוי ההמשכה דעצמות בפנימיות העולמות - והלא אצל נח לא הי' בכלל הענין דעליונים ירדו לתחתונים כנ"ל?

ומבאר בזה דהיא הנותנת. כיון שאז לא הי' התומ"צ מובן שה"ויזכר אלקים את נח" הי' בדרגא שהוא למעלה מענין התומ"צ. דהיינו, שהי' מצד עצם מעלת נשמות ישראל ושרש נשמות ישראל הוא למעלה מענין התומ"צ, ומשם נמשך הכר"ב. וכלשונו, "און פון דארטן קומט דאס אראפ למטה מטה ביותר - אז ס'זאל זיין דער כר"ב אויפן קיום פון חיצוניות העולם". עכ"ל.

ולכאו' צ"ב מהו הפי' בזה שהכר"ב "לנח" הוא מצד עצם מעלת "נש"י". והלא ענין נש"י, שהו"ע עם ישראל, מתחיל בעיקר ממ"ת, ולכאו' גס' לפני"ז, מאברהם אבינו (וכמבואר בתניא פי"ח), אבל לכאו' אותם שהי' לפני אברהם אבינו במה הם בכלל נש"י.

ואוא"ל שה"ויזכר אלקים את נח" הי' כיון
שממנו יצאו בני"י, מ"כ מפשטות לשון השיחה אינו
משמע כן. וכן מפשטות הל' בהמשך תער"ב - הכובא
בהערות שם - לא משמע כן, וז"ל בהמשך תער"ב:
"הנה הזכרון הי' על נח כצ"ע והיינו כצד עצם
מעלת נש"י". עכ"ל.

שניאור זלמן כשה
דריזין

ג ל י ו נ ו ת

יב. בקובץ ג (כג) סעי' ז' ביאר הר"א.י.ב.ג.
החקירה בענין יובל אם הוא קנין לשנים או שהוא קנין
עולם ויובל הוא אפקעתא דמלכא, שזה תלוי בהחקירה, אם
העתיד פועל על ההוה. ונפק"מ, אם יכול לחפור בורות
אם לאו.

ולד' נראה לחלק כי הרי זה פשוט שאם קנה לעשר
שנים שאסור לחפור בה בורות גם אם אמרינן שהעתיד
אינו פועל על ההוה, והטעם כי בד"א שהעתיד אינו פועל
על ההוה כשהוא בדבר המסתעף אבל כשהוא באותו דבר
וכמו כאן שקנה רק לעשר שנים הפי' שקנה רק לפירות
ולא לגוף כי הרי מחוייב להחזיר אחר עשר שנים כי כך
הי' אופן הקני' ורק ביובל החקירה אם הוא כנ"ל בעשר
שנים או שנימא שהוא אפקעתא דמלכא והיינו שהוא קנה
לעולם ואח"כ הי' קנין בחזרה ממנו.

ובזה יכולים לתלות גם המחלוקה בין המהרש"א
והמהר"י הלוי בענין סימנים ושנים ויובל אם הוא קנין
בחזרה מן האדון או שהאדון קנה לכחחילה רק עד הזמן
הוא,

וכן בענין נערוה ובגרות מן האב וכנ"ל. אבל
ענין שהעתיד יפעול בהוה הוא רק בדבר המסתעף, ולא
בדבר של קנין בחזרה שזה תלוי בחקירה אחרת, כנ"ל.

הרב פנחס קארף
- משפיע בישיבה -

י.ג. בגליון ה (כה) העיר הח"י.ב.ג. על מ"ש
בד"ה ויגש אליו יהודא - תש"ד, שכריתח יניקת
החיצונים שיונקים ע"י הנהגת בנ"י בלימוד התורה
וקיום המצות באופן ד"כי פנו איל עורף ולא פנים"
הוא ע"י אהבה בחענוגים. ומקשה הנ"ל, למה צריכים
דוקא אהבה בחענוגים כדי לפעול ענין זה. דהא לכאור'
לשליחת ה"פנו אלי עורף", מספיק גם כשעבודתו הוא
בפנימיות, (בלי שיהי' לו אהבה בחענוגים).

ואולי י"ל, דאה"נ, דבכדי לשלול ה"פנו אלי
עורף", מספיק שיהי' עבודתו בפנימיות, ואין
מוכרח להיות אהבה בחענוגים. אבל כ"ז דוקא להכרית
יניקתם מכאן ולהבא, אבל אולי הכונה בהמאמר הוא
בענין ביטול היניקה שבעבר, דלזה צריכים אהבה
בחענוגים דוקא, לחקן החסרון שבעבר (נוסף לזה שלא
יוכלו לינק להבא).

אליעזר אלימלך מאנג'על

לעילוי נשמת

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'
מו"ה דוד ב"ר אפרים ע"ה הי"ד

אקונאו

נרצח בהלכו לעסוק במצוה

ביום ד' מר-חשון ה'תש"מ

ת.נ.צ.ב.ה

נדפס על ידי בניו

הרה"ת ר' מאיר וזוג' ברכה רחל שיחיו
ובניהם: מאניס צבי, אפרים, ויוסף יצחק שיחיו

הרה"ת ר' צבי הירש וזוגתו זלאטא עטיל שיחיו
ובניהם: אברהם ובנציון שיחיו

התמים מנחם מענדל שיחי

בתו איטא תחי' והמיוול"ח התמים יוסף יצחק שיחי

אלטיין